

Leerdienst | Avondmaal: Christus ervaren

Waarom vieren we eigenlijk avondmaal? Wat zouden we missen als we ermee zouden stoppen? In Handelingen 2 blijkt dat het avondmaal geen extraatje is, maar ook niet extra bijzonder. Met praktische uitstapjes naar het gebruik van formulieren en hoe vaak we het avondmaal vieren.

Voor wie deze preek in een kerkdienst wil gebruiken: graag ontvang ik een melding op hmveurink@gmail.com. Dan stuur ik ook de bijbehorende powerpoint toe.

Liturgie

Zingen: GKB Psalm 42 : 1

Stil gebed

Votum en groet

Zingen: GKB Psalm 34 : 1 en 3

Gebed

Introductie serie

Lezen: Handelingen 2 : 37 – 47

Lezen: HC Zondag 28 v/a 76

Lezen: fragment NGB Artikel 35 ('nu is het' t/m 'niet te begrijpen')

Zingen: LvK Psalm 25 : 6 en 7

Preek

Zingen: 'Ik ben' (Sela) : 1, 2, R, 3, 6 en R

Gebed

Mededelingen

Collecte

Geloofsbelijdenis

Zingen: GKB Gezang 161 : 2, 3 en 4

Zegen

Avondmaal: Christus ervaren

Introductie serie

Vanmiddag beginnen we met een spannende ontdekkingsreis.

Ik zou ook kunnen zeggen:

we beginnen met een serie van drie leerdiensten over het avondmaal.

Maar dan klinkt het zo saai.

Het avondmaal, is daar niet veel te veel over gezegd?

Wat een theologische discussies zijn er over het avondmaal geweest!

Avondmaal, moet je dat niet gewoon doen?

Ik kan me voorstellen dat je dan niet direct denkt aan een spannende ontdekkingsreis.

Toch noem ik het zo.

Een ontdekkingsreis: dat is het in ieder geval voor mijzelf.

Want het avondmaal brengt ons bij de kern!

Over het avondmaal spreken we volgens mij niet zoveel met elkaar,

en als we het al doen, gaat het om allerlei problemen rondom het avondmaal.

Ik hoop dat ik jullie mee kan nemen op een ontdekkingsreis.

Want met het avondmaal heeft God ons iets geweldigs gegeven.

Het is ook spannend.

Ik zelf vind het ook spannend om over het avondmaal te spreken.

Want wat een meningsverschillen zijn er rondom het avondmaal!

En dan bedoel ik niet de meningsverschillen in de tijd van de Reformatie,

maar gewoon verschillen binnen onze gemeente.

We beleven het avondmaal heel verschillend,

en dan is het wel zo veilig er maar niet over te praten.

Maar veilig is niet altijd goed!

Het betekent wel dat we het niet altijd eens zullen zijn.

Dat zeg ik maar bij voorbaat.

Voel je vrij het niet met mij eens te zijn!

Ik wil niet dat iedereen na afloop van die spannende ontdekkingsreis

er net zo over denkt als ik.

Wel hoop ik van harte dat deze diensten je helpen

om zelf over het avondmaal na te denken

en vooral om met elkaar in gesprek te blijven!

Rondom het avondmaal spelen praktische vragen,

maar er zijn ook diepere achtergronden.

Bij die laatste wil ik beginnen.

Vandaag over de vraag wat de toegevoegde waarde van het avondmaal is.

Ik hoop dat we elkaar op dat niveau kunnen vinden.

Van daaruit maak ik ook praktische uitstapjes,

vandaag naar het gebruik van formulieren en hoe vaak we avondmaal vieren,

maar laat daar vooral ruimte zijn voor gesprek.

Ik zal niet verstoppen hoe ik denk en waarom,

maar besef dat mijn woord niet het laatste is.

Genoeg vooraf: laten we de bijbel en de belijdenissen eens induiken.

Eerst Handelingen 2:37-37,

dan vraag en antwoord 76 uit de Catechismus

en ten slotte een fragment uit artikel 35 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Inleiding

dia 1 – vraag: wat raken we kwijt als we het avondmaal niet meer zouden vieren?

Met enige regelmaat vieren we het avondmaal.

Wat zou er gebeuren als we daar mee stoppen?

Ik wil jullie vragen daar zelf even over na te denken:

wat raken we kwijt als we het avondmaal niet meer zouden vieren?

Denk er even over na, voor jezelf, met je buurman of buurvrouw,
en dan geef ik zo gelegenheid wat van die antwoorden te delen.

dia 2 – skype

Wat raak je kwijt als je geen avondmaal viert?

Je kunt het vergelijken met een relatie op afstand.

Jij bent gewoon in Nederland,

maar je man of vrouw, vriend of vriendin, broer of zus
is voor langere tijd in het buitenland.

Je kunt er niet zomaar even naartoe.

Gelukkig kun je met hulp van de techniek wel contact houden.

Een telefoonverbinding is overal beschikbaar, en vaak ook internet.

Via Skype kun je hele gesprekken voeren en elkaar zien.

Maar er mist natuurlijk wel iets:

via zo'n webcam blijft het elkaar vreemd aankijken,

en elkaar aanraken behoort al helemaal niet tot de mogelijkheden.

dia 3 – avondmaal: Christus ervaren

Geloven zonder het avondmaal te vieren is een beetje zoals
zo'n Skype-relatie.

Dat is al heel wat: je kunt in gesprek zijn met God!

Je luistert naar wat hij jou zegt en deelt met hem het diepste
wat in je hart leeft.

Maar er mist wel iets: dat je niet alleen hoort maar ook
ervaart dat God er is.

Dat je ook lichamelijk met hem omgaat.

De waarde van het avondmaal,

en dat is ook de centrale boodschap vanmiddag,

is dat je er Christus mag ervaren.

Verlangen naar ervaring

dia 4 – verlangen naar ervaring

Met het avondmaal hebben we echt iets bijzonders in handen!

We leven in een ervaringscultuur,

we verlangen naar ervaringen, belevenissen, en ook rituelen.

Het avondmaal sluit prachtig bij die behoefte aan.

dia 5 – van de ene ervaring naar de andere (vliegtuig)

In onze wereld valt heel wat te beleven.

Vroeger was het al een hele onderneming om op vakantie te gaan naar Ameland.

Nu is Ameland steeds een populaire bestemming, ook voor dagjesmensen om te fietsen, maar zo bijzonder als vroeger, is het niet meer.

Nu valt er zo ontzettend veel te beleven, en is het ook voor iedereen toegankelijk.

Voor een zonvakantie in Griekenland hoef je echt geen miljonair te zijn!

Elke vakantie willen we weer nieuwe dingen ontdekken, nieuwe dingen beleven.

We rollen van de ene ervaring in de andere.

In zo'n wereld passen ook rituelen goed.

Rituelen gaan verder dan woorden, je moet ze meemaken.

Neem bijvoorbeeld de duizenden mensen langs de snelweg om de laatste eer te bewijzen aan de slachtoffers van de vliegramp in Oekraïne.

Of iets heel anders: een bruiloftsfeest.

De meeste mensen kiezen ervoor eerst te gaan samenwonen, maar uiteindelijk trouwen best veel mensen.

De reden?

De behoefte aan een bijzondere dag, een dag vol rituelen en belevenissen.

dia 6 – verlangen God te ervaren

In de kerk is het niet anders.

Ook wij zoeken beleving.

We willen niet alleen over God horen, we willen God ervaren!

Een verlangen dat overigens ook in de bijbel onder woorden wordt gebracht.

Maar in de kerk zijn we dat aspect van belevenissen wel wat kwijt geraakt.

Katholieken hebben tenminste nog het carnaval, wat echt een

belevenis is,
maar dan ook het askruisje en de vastentijd.
Juist dat laatste spreekt ook steeds meer protestantse christenen aan.
Maar de omgang met God is in de kerk vaak vooral een omgang met woorden.
We spreken gebeden uit, we lezen de bijbel, we luisteren naar een preek, we zingen: het zijn allemaal woorden.

dia 7 – Joods feest

Ik snap heel goed dat christenen verlangen naar meer beleving, en het op allerlei manieren zoeken.

Bijvoorbeeld gedoopt te worden door onderdompeling, terwijl je als kind ook gedoopt bent.

Het is een verlangen naar Gods tastbare aanraking.

Ik denk niet dat de doop daarvoor bedoeld is, maar het verlangen erachter snap ik!

Of neem onze feesten.

In de kerk lijken we te denken

dat het al feest is als we een extra kerkdienst houden...

Daar hoefde je bij de Joden echt niet mee aan te komen!

Wat is een feest zonder eten, drinken en muziek?!

In die feesten, bijvoorbeeld het loofhuttenfeest of het pesachfeest,

zat ook weer allerlei prachtige symboliek.

Ik snap dat sommige christenen die feesten willen vieren,

want daar valt een stuk meer te beleven dan in een kerkdienst: je hele lijf doet mee!

Avondmaal: geen extraatje

dia 8 – avondmaal: geen extraatje

Als we nu eens met dit in het achterhoofd naar het avondmaal gaan kijken.

Laat dan allereerst duidelijk zijn dat het avondmaal geen extraatje is.

Dat we écht iets missen als met het avondmaal zouden stoppen.

dia 9 – vaak wordt avondmaal niet als onmisbaar ervaren
Bij mij is het zo dat als ik erover nadenk,
ik er van overtuigd ben dat het avondmaal belangrijk is,
maar dat het in de praktijk niet eens zo veel verschil maakt.
Een avondmaalsdienst is mooi,
maar voor mijn geloofsleven hoort het niet bij de wezenlijke dingen.

Dat kan natuurlijk mijn zwakte zijn,
maar er is recent ook onderzoek gedaan
naar hoe christenen uit vrijgemaakte kerken het avondmaal beleven,
en daar kwam dat ook uit:
het avondmaal wordt vaak niet als onmisbaar ervaren.

dia 10 – avondmaal hoort bij de 'basics' van de kerk
Je kunt het avondmaal als een aardig extraatje ervaren.
Dat stukje uit de Nederlandse Geloofsbelijdenis dat we lezen,
gaat daar tegenin:

'het is volstrekt zeker dat Jezus Christus het avondmaal niet voor niets heeft voorgeschreven.'

Avondmaal vieren we niet voor de aardigheid, het is fundamenteel.

Dat lees je ook in Handelingen 2,
over de allereerste kerk in de geschiedenis, die in Jeruzalem.
In vers 42 wordt een soort profielschets gegeven van die kerk.
4 Elementen: onderwijs, gemeenschap, breken van het brood en gebed.

Nu zou je bij dat breken van het brood nog kunnen denken aan samen eten,

maar als je dan doorleest in vers 46, staan ze naast elkaar:
het brood breken en de maaltijden gebruiken.

Het brood breken, daarmee wordt het avondmaal bedoeld.

Die 4 dingen waren wezenlijk voor de kerk in Jeruzalem.

Als ik het naast onze situatie leg:

onderwijs en gebed, de dingen die je met woorden doet,
zijn voor ons gemeentezijn wezenlijk.

Maar die andere 2, de gemeenschap en het avondmaal?

Natuurlijk hoeven we geen kopie te zijn van die kerk in Jeruzalem, maar het geeft wel te denken dat wat voor hen de basis was, in onze beleving vaak een extraatje is geworden.

dia 11 – Christus is aanwezig in brood en wijn
Het avondmaal is geen extraatje omdat God in meer dan woorden met ons om wil gaan. Het leven met Christus is zoveel meer dan woorden, zo veel meer dan ons verstand: God wil ons hele wezen aanspreken!

In Johannes 1 staat dat Jezus het vleesgeworden Woord van God is.

Laten we dat Woord niet opsluiten in woorden!

Brood en wijn zijn veel meer dan een plaatje bij het praatje: ze staan voor de gemeenschap met Christus.

Het avondmaal past geweldig bij dat verlangen naar Gods tastbare aanwezigheid.

In brood en wijn is Christus aanwezig, mag je hem ervaren.

Paulus zegt in 1 Korintiërs 10:

‘maakt de beker waarvoor wij God loven en danken ons niet één met het bloed van Christus?

Maakt het brood dat wij breken ons niet één met het lichaam van Christus?’

Aan het avondmaal worden wij één met Christus!

De catechismus zegt dat ook:

‘we worden door de heilige Geest met Christus’ heilig lichaam verenigd.’

Hoe dat precies gebeurt, hoe Jezus Christus in het avondmaal aanwezig is,

dat is een mysterie, een geheimenis.

Weer de Nederlandse Geloofsbelijdenis: ‘het gaat ons verstand te boven.’

Daar zijn hele discussies over gevoerd, ik zal niet zeggen dat die discussies onbelangrijk waren, maar uiteindelijk is het niet te bevatten.

Maar vast staat dat we in het avondmaal Christus mogen ervaren.

Het is dus geen extraatje.

Praktijk: formulieren

dia 12 – praktijk: formulieren (formulier) – mag het avondmaal een geloofsmysterie zijn?

En dan komen we bij een praktisch punt:

het gebruik van formulieren rond het avondmaal.

Aan het avondmaal mogen we Christus ervaren,

op een andere manier met hem omgaan dan met woorden,

maar dan staan de formulieren vol woorden over het avondmaal...

Kan het zo zijn dat al die woorden rond het avondmaal

de ervaring van eenheid met Christus verdringen?

Is het echt nodig eerst onderwijs over het avondmaal te geven?

Of mogen we het avondmaal ook gewoon beleven,

mag het ons overkomen?

Natuurlijk, in Handelingen 2 wordt zowel onderwijs als het avondmaal genoemd.

Aan onderwijs komen wij niets tekort.

Maar moet er ook bij elke avondmaalsviering onderwijs over het avondmaal zijn?

Of zijn we ook klaar om avondmaal te vieren

als we het onderwijs van het evangelie hebben gehoord?

Iemand vertelde me eens

dat hij na de preek verlangde het avondmaal te vieren,

maar na het formulier was dat verlangen verdwenen...

Die formulieren zijn er natuurlijk niet zomaar.

Ze zijn ontstaan in een tijd dat mensen niets wisten over het avondmaal:

natuurlijk is dan onderwijs nodig!

Bovendien geven die formulieren vastigheid:

de viering van het avondmaal hangt niet af van wat een voorganger te melden heeft.

In onze tijd is originaliteit een doel in zichzelf geworden,

maar vastigheid kan een heel stuk rust geven!

Maar dan nog: laten de woorden nog ruimte voor ervaring?
De formulieren zeggen mij te veel, ook de kortere nieuwe formulieren.

Moet elke avondmaalsviering een afgeronde avondmaalstheologie klinken?

Daar heb ik mijn vraagtekens bij.

Mag het avondmaal nog een geloofsmysterie zijn?

Waar je iets van God ervaart,

zonder dat het in woorden gevat moet worden?

Avondmaal: niet extra bijzonder

dia 13 – avondmaal: niet extra bijzonder

Er is nog een praktische vraag:

als het avondmaal geen extraatje is, waarom vieren we het dan niet vaker?

Maar voor we met die vraag bezig kunnen,

moeten we nog een ander inhoudelijk punt bespreken.

Namelijk dat het avondmaal niet alleen geen extraatje is,

maar ook niet extra bijzonder.

dia 14 – avondmaal werd niet bewaard voor bijzondere gelegenheden

Die sfeer kan wel om het avondmaal ontstaan.

Dat het avondmaal zo bijzonder wordt,

dat het avondmaal niet alleen ervaring toevoegt, maar ook extra heiligheid,

dat we daarom terughoudend zijn met vieren.

Als ik het even heel scherp zeg:

dat we het avondmaal gebruiken als een magisch middel,

waar je voorzichtig moet zijn met de krachten die daarbij loskomen.

In Handelingen 2 merk je niets van zo'n sfeer.

Onderwijs, gemeenschap, brood breken en gebed gaan er samen.

De viering van het avondmaal was niet beladen:

elke dag kwamen ze samen,

braken het brood en gebruikten hun maaltijden,

in een geest van eenvoud en vol vreugde – vers 46.

Net als het onderwijs en de andere dingen hoorde het avondmaal bij het dagelijks leven van de gemeente. Het avondmaal werd niet bewaard voor bijzondere gelegenheden.

dia 15 – het avondmaal staat niet boven de woordverkondiging
Voor het gemak beperken we het even tot het onderwijs en het avondmaal:

hoe verhouden die twee zich tot elkaar?

Als het avondmaal extra bijzonder is, dan staat het avondmaal boven het onderwijs, wat voor normale gelegenheden is.

Het avondmaal is ook bijzonder, je mag er Christus in ontmoeten,

maar niet extra bijzonder: ook in het onderwijs mag je Christus ontmoeten.

Het avondmaal is een sacrament,

en de catechismus zegt daarover in Zondag 25:

‘de heilige Geest werkt het geloof door de verkondiging van het evangelie

en versterkt het door de sacramenten.’

De verkondiging staat dus voorop!

Het avondmaal kan je nooit tot geloof brengen, het kan je geloof wel verdiepen.

Daarmee is het avondmaal niet minderwaardig,

maar het is wel iets dat bij het Woord, bij het onderwijs komt.

Vergelijk maar weer met die Skype-relatie: zo’n relatie is niet ideaal.

Andersom moet ik ook niet denken aan een relatie

die alleen maar uit aanraken bestaat,

zonder dat er ooit een woord wordt gewisseld.

Wat ik wil zeggen:

maak van het avondmaal niet iets extra bijzonders,

alsof de woordverkondiging niet bijzonder en heilig is.

dia 16 – het avondmaal is heilig, zoals de gemeente heilig is

Een tekst die wel aanleiding geeft voorzichtig te zijn met het

avondmaal, is 1 Korintiërs 11.

Paulus zegt daar: 'Iemand die op onwaardige wijze van het brood eet

en uit de beker van de Heer drinkt,

maakt zich schuldig tegenover het lichaam en bloed van de Heer.'

En even verder: 'daarom zijn er onder u veel zwakke en zieke mensen

en zijn al velen onder u gestorven.'

Oeps!

Wat is hier aan de hand?

Paulus schrijft dit met het oog op partijvorming in de gemeente.

De misstanden aan het avondmaal daar,

staan voor het geheel van misstanden in de gemeente.

Maar toch: heftig, die koppeling aan ziekte en dood!

Maar Paulus zegt niet: vier het avondmaal maar niet meer.

Ook niet: wees voorzichtig, vier het spaarzaam.

Paulus zegt: beproef jezelf, eet en drink.

Uit Paulus woorden kun je niet afleiden dat het avondmaal extra bijzonder is.

Wel dat het avondmaal heilig is,

net zoals de lezing uit het Woord heilig is,

en de gemeente heilig is!

Praktisch: hoe vaak avondmaal?

dia 17 – hoe vaak avondmaal?

Terug naar die vraag:

als het avondmaal geen extraatje is, waarom vieren we het dan niet vaker?

Zoals gezegd: het is niet mijn bedoeling dat na deze preek iedereen er hetzelfde over denkt als ik.

Wat ik wel wil is het gesprek op gang brengen.

Daarom een stelling: (dia 18)

'het avondmaal is voor een kerkdienst net zo onmisbaar als de zegen'.

Ja, ik wil jullie graag prikkelen.

Wie wil reageren?

dia 19 – vaak avondmaal was lang vanzelfsprekend
Zelf ben ik het grotendeels met de stelling eens,
zeker als het om de morgendienst gaat.

En ik bevind mij in goed gezelschap.

Johannes Calvijn, je zou kunnen zeggen: een van onze
kerkvaders, schreef:

‘wat zouden we graag zien

dat de communicatie van het Heilig Avondmaal van Jezus
Christus

minstens elke zondag genoten kan worden.’

Een hoge inzet: minstens elke zondag, het liefst nog vaker!

Het is er niet van gekomen bij Calvijn:

het stadsbestuur zag het niet zitten, en vond 4 keer per jaar
genoeg.

Daar komt onze gewoonte dus vandaan!

Niet uit theologische overwegingen, maar de politieke van een
stadsbestuur...

Voor de eerste christenen, zie Handelingen 2, was het
vanzelfsprekend:

avondmaal is iets voor elke dag!

Het is ook de enige aanwijzing die Jezus zelf voor onze
kerkdiensten gegeven heeft:

‘doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken.’

Als je het avondmaal elke week zou vieren,

dan heeft dat best wat voeten in de aarde.

Wordt de dienst niet te lang?

En als er een keer geen predikant is?

Maar volgens mij zijn dat niet de doorslaggevende dingen.

Interessanter is de vraag of het avondmaal dan geen sleur
wordt.

Dat hangt er maar net vanaf hoe je relatie met Christus is!

Vergelijk het maar met een huwelijk: is het sleur om elke dag
getrouwd te zijn?

Als de relatie met Christus goed is, wordt het avondmaal nooit

sleur.

Wel een middel om aan die relatie te bouwen.

En ja, mensen komen dan niet meer speciaal voor de avondmaalsviering.

Maar waarom zo'n onderscheid maken tussen diensten waarin het Woord wordt geopend,
en bijzondere diensten met avondmaal?

dia 20 – dan wordt avondmaal wezenlijk voor ons gemeentezijn
Als we het avondmaal vaker vieren, dan gaat er meer veranderen.

Dan kun je het avondmaal niet meer als extraatje zien,
maar wordt het een wezenlijk onderdeel van ons gemeentezijn.
Misschien helpt het om alle discussies en rationele vragen
even te parkeren,
weg te komen van activisme in de kerk,
steeds weer bij de kern bepaald te worden
en elkaar in de ogen te kijken.

Ik ben heel benieuwd wat er gaat gebeuren
als we het avondmaal veel vaker zouden vieren!

Christus ervaren

dia 21 – in het avondmaal mogen we Christus ervaren!
(avondmaal)

Tijd om af te ronden.

We kunnen over van alles van mening verschillen, en dat mag.
Maar ik hoop zo dat we weer gaan verlangen naar het avondmaal.
Als kinderen van onze tijd verlangen we naar beleving,
en bij het avondmaal lijkt het zo vaak dat we het gewoon laten
liggen!

Vinden we het dan gek dat geloven theorie blijft
en we het zo moeilijk vinden om elkaar vast te houden?
Juist aan het avondmaal mogen we de aanwezigheid van Christus
ervaren!

Worden we boven ons verstand en onze woorden uitgetild,
en krijgen we deel aan Jezus Christus en zijn lichaam: de
kerk.

Amen.